

P. M. Y. 9/5/1939

L U E T T E L O

E T E L Ä - L O H J A N

(Torholan, Seppälän, Marttilan, Hermalan, Paavolan, Askolan, Pietilän, Jalaskylän, Ahtialan, Osurniemen(Orsnäs), Jönsbölen, Piispalan ja Kirkniemen kylien)

K I I N T E I S T Ä M U I N A I S J Ä Ä N N Ö K S I S T Ä

Luetteloitu kesällä 1938 V. R. Maajoki.

652 291

Keväällä vuonna 1937 Suomen Muinaismuistoyhdistys myönsi allekirjoittaneelle Smk. 1500:- suuruisen stipendin kiinteiden muinaisjäännösten etsimistä ja luetteloimista varten Karjalohjalla ja Etelä-Lohjalla. Kesällä 1937 suoritettujen töiden tuloksena jätettiin vuosi sitten yhdistykselle luettelo Karjalohjan kiinteistä muinaisjäännöksistä. Viime kesänä tutkittiin Etelä-Lohja, jonka kiinteät muinaisjäännökset ovat esitetyt tässä luettelossa.

Nyt kysymyksessä oleva alue käsittää Lohjan pitäjän Torholan, Seppälän, Marttilan, Hermalan, Paavolan, Askolan, Pietilän, Piispalan, Jalaskylän, Ahtialan, Osumniemen (Orsnäs), Jönsbölen ja Kirkniemen kylät, j j jotka kaikki sijaitsevat Lohjanjärven länsi- ja eteläpuolella tai sen saarilla. -Luetteloiminen tapahtui 23/7 - 15/8 välisenä aikana.

Mitä kivikauteen tulee, tulokset sen suhteen jäivät melko vähäisiksi. Uusia asuinpaikkoja ei tavattu. Myöskään eivät yritykset tarkistaa irtolöytöjen löytöpaikkoja tuoneet paljoakaan uutta esiin, koska U. Tuomi-nen oli vuonna 1929 suorittanut samaa työtä sangen huolellisesti puheena olevalla alueella.

Uusia pronssi- ja rautakauden hautaroukkioita koetettiin etsiä tutkimalla järjestelmällisesti kaikki kummut ja harjanteet viljelysmaiden keskellä ja lähetyvillä sekä tekemällä niistä tiedusteluja mahdollisimman monilta paikkakunnan asukkailta. Täten saavutettiin eräitä tuloksia. Niinpä etsimällä keksittiin kaksi ennentuntematonta kalmistoaluetta, joista toinen sijaitsee Osumniemessä ja toinen Jönsbölessä.

Tämän luettelon loppuun on liitetty joitakin allekirjoittaneen nyt tutkitun alueen asukkailta keräämiä tarinoita, jotka koskevat muinaisjäännöksiä tai kertovat jättiläisistä, seudun asuttamisesta ym. sellai-

'sesta.

Liiteinä sisältyy tähän luetteluun 4 karttaa rautakauden kalmistoista, 2 topografikarttaa ja 15 valokuvaa.

K I V I K A U S I

Kivikauden asuinpaikkoja tunnetaan alueeltamme ainoastaan yksi, nimittäin Virmonsaarella oleva. Tämä saari, joka on Pietilän ja Vohloisten kylien välinen rajasaari, sijaitsee Lohjanjärven Isollaselällä, noin 1 km. päässä Pietilännokasta. Se on verrattain pieni, vain 100 metrin pituinen ja 80 metrin levyinen (ks. valok.). Kivikauden asuinpaikkaan viitattavia löytöjä, saviastianpalasia ja kiviesineitä, on sieltä tavattu saaren keskustaan raivatusta pellostä, varsinkin sen pohjoisosasta. Professori A. M. Tallgren on vuonna 1914 laatinut saaresta kartan ja suorittanut siellä pienen kaivauksen. -Nykyään on pelto, jossa mainittu kivikautinen asuinpaikka sijaitsee, melkoisesti metsittynyt, sillä saari on ollut asumaton jo toista kymmentä vuotta.

Virmonsaarelta saadut kivikauden löydöt ovat merkityt Kansallismuseon luetteloihin numeroilla 5788:1-3, 6577:1-5, ja 6686:1-5.

Seuraavien kivikauden irtolöytöjen löytöpaikoista on saatu tarkempia tietoja:

Pietilän kylä.

Kourutaltoa (5784:1), löytänyt K. G. Nyman Lentoan talon maalta entisen Sorenin torpan tontilta. Tämä torppa sijaitsee 1/2 km. lounaiseen Lentoan talosta, etelään päin kallistuvalla hienohiekkaisella rinteellä. Taltan toi Kansallismuseoon v. 1911 K. A. Lindström.

Tasataltoa (7347), löytänyt Isontalon isäntä K. Sjögren Isontalon Liinakedon pellostä n. 75 metriä venevalkamasta kylään valkamaan vievän tien vierestä. Taltan toi Kansallismuseoon v. 1917 K. A. Lindström.

Seppälän kylä.

Kourutaltoa (3027:3), löytänyt Seppälän talon isäntä V. Juselius talon länsipuolelta olevasta niitystä Seppälän nykyisen isännän K. Juseliuksen kuuleman mukaan. Esineen toi Kansallismuseoon v. 1894 K. A. Lindström.

Kolmea alempanamainittua kiviesinettä säilytetään Lohjan Saaren kansakoulussa. Koulun opettajana on G. Pesonen (osoite: Kirkniemi, Paavola).

1. Reikäkivi, löytänyt rakennusurakoitsija Into Saarnio Hermalan kylästä kaivaessaan saunan kivijalkaa Hermalan Niklan talon vanhanisännän asuntontontilla Sointulassa. Esine oli n. 20 cm. syvyydessä koskemattoman ja liikutellun maan rajassa saunan länsinurkan kohdalla. Sauna sijaitsee loivasti pohjoiseen viettävän rinteen alareunalla.

2. Kivikirves, löydetty Ahtialan kylän Huhtsaaresta Lindholmin palstatilalta. Löytäjä palstatilallisen poika Väinö Lindholm oli 12-14 vuotta sitten löytänyt mainitun kirveen jostakin kotinsa lähetyviltä; tarkemmin hän ei enää muistanut löytöpaikkaa.

3. Kourutalтта, löytötiedot samat kuin yllä.

P R O N S S I K A U S I

Pronssikauden hiidenkiukaita ei alueeltamme ole tavattu, jollei sellaisia mahdollisesti ole jotkut järempänä luetelluista rautakautisiksi katsotuista hautaroukkioista.

Lohjan pitäjän ainoa varmasti pronssokaudelta peräisin oleva esine pronssinen putkikirves (8330) on löydetty nyt kysymyksessä olevalta alueelta. Sitä ei ole löytänyt, kuten Kansallismuseon luettelo ilmoittaa, suutari Palin, vaan pientilallinen August Lindholm Ahtialan kylän Huhtsaaresta. Lindholm oli lahjoittanut sen Palinille ja saanut myöhemmin tältä löytöpalkkiona Smk. 10:--. Muuten ovat löytötiedot oikeat. Lindholm löysi kirveen ollessaan vetämässä nuotta Ahtialan kylän vesillä Peitsalon huvilan lähellä. Vetikö nuotta sen järvestä rannalle vai oliko se ennestään rantakivikossa, sitä hän ei tiennyt.

R A U T A K A U S I

Linna-nimisiä paikkoja tunnetaan alueeltamme kaksi, nimittäin Katinlinna Seppälän kylässä ja Borgberg Osurniemen ja Jönsbölen rajalla (ks. ällekirjoittaneen luettelo Lohjan seudun muinaislinnoista ja linna-nimisistä paikoista Kansallismuseossa).

Rautakauden kalmistoja.

I. Jalassaaren Arorinteen kalmisto.

Suurin alueemme rautakauden kalmistoista on Jalassaaren Jalaskylän Arorinteen hautaroukkioalue. Se sijaitsee Ivarin ja Heinon talojen maalla, pari sataa metriä taloista kaakkoon. Nämä molemmat tilat kuuluvat nykyään Ahtialan kartanoon, jonka omistaa tohtori J. Jännes.

Kalmistoalueen muodostaa etelä-pohjoissuuntainen harjanne, jonka itärinteellä hautaroukkiot sijaitsevat. Pohjoisessa kalmisto rajoittuu matalaan mäkeen, etelässä peltoon. Idässä se on ulottunut nk. Kraatarinpeltoon saakka (ks. karttaa), jossa Heikel mainitsee olleen pahasti hävitettyjä roukkioita. -Alueen länsi- ja eteläpää on nyt rehevän koivu-, pähkinä- ja leppämetsän peittämä. Sen pohjois- ja itäpuoli sen sijaan on raivattu laitumeksi (ks. valok.).

Maaperä alueella on kivikkoista hiekkamaata. Joissakin kohdissa tulee kallio näkyviin. Niinpä roukkiot II, XIV ja 13 ovat kalliopohjalla.

Roukkioihin käytettyjen kivien suuruus vaihtelee nyrkinkokoisista kangella liikuteltaviin saakka. Silmäkiveä ei ole näkyvissä. Roukkiot ovat muodoltaan enemmän tai vähemmän nelikulmaisia. Niiden pituus vaihtelee 2,5 - 6 metriin ja leveys 2 - 5,5 metriin. Korkeutta on pienimmillä vain 0,10 ja suurimmilla 0,7 metriä.

Kaivauksia ovat suorittaneet kalmistossa v. 1901 A. Heikel ja R. Boldt, v. 1905 A. Hackman ja R. Boldt ja v. 1917 A. Hackman ja R. Boldt.

Alempanaolevan luettelon mukaan on kalmistossa varmoina pidettäviä hautaroukkioita 22. Näihin sisältyvät myös Heikelin, Hackmanin ja Boldtin kaivamat 10 roukkiota. Epävarmoja on 13. -Kartankäytön helpottamiseksi on seuraavassa lueteltu myös jo tutkitut roukkiot. Koska kalmistosta on olemassa Boldtin mittakaavaan 1:4000 tekemä kartta, on siinä oleva roukkion numero tai kirjain mainittu seuraavassa luettelossa.

Kaivetut hautaroukkiot:

I roukkio (merkitty Boldtin kartassa numerolla 1). Tutkineet Heikel ja Boldt v. 1901. Löydökset saviastianpalasia (3974:3).

II roukkio (merkitty Boldtin kartassa numerolla 2). Tutkineet v. 1901 Heikel ja Boldt. Löytöjä: spiraalikierteinen rannerengas ja saviastian-

palasia (3974:1-2).

III roukkio (Boldtin kartassa merkitty numerolla 3). Tutkineet v. 1901 Heikel ja Boldt. Löydötön.

IV roukkio (merkitty Boldtin kartassa numerolla 16). Tutkineet v. 1905 Hackman ja Boldt. Löydötön.

V roukkio (Boldtin kartassa n:o 7). Tutkineet v. 1901 Heikel ja Boldt. Löydötön.

VI roukkio (Boldtin kartassa n:o 12). Tutkineet v. 1917 Hackman ja Boldt. Löydötön.

VII roukkio (Boldtin kartassa n:o 10). Tutkineet v. 1905 Hackman ja Boldt. Löydötön.

VIII roukkio (Boldtin kartassa n:o 13). Tutkineet v. 1901 Heikel ja Boldt. Löydöt saviastianpalasia (3974:4).

IX roukkio (Boldtin kartassa n:o 5). Hackmanin ja Boldtin v. 1905 tutkimus. Löydötön.

Tutkimattomia hautaroukkioita:

X roukkio (merkitty Boldtin kartassa kirjaimella l). Suuruus 2,70 × 2,70 × 0,20 m. Maatunut.

XI roukkio (merkitty Boldtin kartassa kirjaimella k). Suuruus 2,5 × 2,5 × 0,2 m. Pyöreä. Maatunut.

XII roukkio (Boldtin kartassa merkitty kirjaimella m). Suuruus 3 × 2,5 × 0,3 m. Nelikulmainen, maatunut, eheä.

XIII roukkio (ei ole Boldtin kartassa). Suuruus 3 × 3 × 0,2 m. Nelikulmainen, sammaltunut, eheä.

XIV roukkio (Boldtin kartassa merkitty kirjaimella o). Suuruus 2 × 2 × 0,15 m. Sijaitsee kalliopohjalla, rauennut.

XV roukkio (Boldtin kartassa n:o 11). Suuruus 5 × 4 × 0,6 m. Pohjoissivu suora, etelälaidalle on kaivettu 2,5 × 1,5 × 0,5 m. suuruinen kuoppa.

XVI roukkio (Boldtin kartassa n:o 15). Suuruus 2,5 × 2,5 × 0,5 m. Pyöreä, kaksi isoa kiveä alareunassa.

XVII roukkio (Boldtin kartassa n:o 9). Suuruus 5 × 5 × 0,5 m. Nelikulmainen, eheä.

XVIII roukkio (Boldtin kartassa n:o 6). Suuruus 6 × 5 × 0,9 m. Alaosaksaksi suurta, ~~knop~~0,80 m. syvyistä kuoppaa.

XIX roukkio (Boldtin kartassa merkitty h-kirjaimella). Suuruus $4 \times 3,5 \times 0,3$ m. Nelikulmainen, maatunut, eheä.

XX roukkio (Boldtin kartassa merkitty kirjaimella g). Suuruus $3 \times 3 \times 0,2$ m. Nelikulmainen, pensaikon peittämä.

XXI roukkio (Boldtin kartassa n:o 8). Suuruus $5 \times 5 \times 0,6$ m. Eteläreunassa pari suurehkoa kiveä. Päällä kasvaa leppäpensaikkoa.

XXII roukkio (Boldtin kartassa merkitty kirjaimella p). Suuruus $3,5 \times 2 \times 0,5$ m. Epäsäännöllinen, kuoppa eteläpäässä.

Epämääräisiä kiviroukkioita:

Roukkio 1 (Boldtin kartassa n:o 17). Matala kiviriutta päättyy maatuneeseen roukkioon, jonka suuruus on $2 \times 2 \times 0,3$ m.

Roukkio 2 (Boldtin kartassa n:o 18). Suuruus $4 \times 4 \times 0,2$ m. Maatunut.

Roukkio 3 (Merkitty Boldtin kartassa alfalla). Suuruus $4 \times 3 \times 0,5$ m. Suurikivinen, maatunut.

Roukkio 4 (Boldtin kartassa merkitty kirjaimella e). Suuruus $2,5 \times 2,5 \times 0,3$ m. Maatunut.

Roukkio 5 (Boldtin kartassa merkitty kirjaimella a). Suuruus $4 \times 2,5 \times 0,4$ m. Pellosta on tuotu siihen lisää kiviä.

Roukkio 6 (Boldtin kartassa merkittu kirjaimella b). Suuruus $3,5 \times 2,5 \times 0,5$ m. Iso kivi pohjoisreunalla. Roukkioon on tuotu pellosta lisää kiviä.

Roukkio 7 (Boldtin kartassa merkitty kirjaimella i). Suuruus $2,5 \times 2 \times 0,1$ m. Sangen epäselvä.

Roukkio 8 (Boldtin kartassa merkitty kirjaimella f). Suuruus 6×4 m. Hajotettu, kuoppa keskellä, isoja kiviä alalaidassa.

Roukkio 9 (ei mainita Boldtin kartassa). Suuruus $3,5 \times 2,5 \times 0,20$ m. Sangen maatunut.

Roukkio 10 (ei mainita Boldtin kartassa). Suuruus $3 \times 2,5 \times 0,20$. Nelikulmainen, maatunut.

Roukkio 11 (ei mainita Boldtin kartassa). Suuruus $3 \times 2,5 \times 0,1$ m. Epäselvä.

Roukkio 12 (Boldtin kartassa merkitty kirjaimella n). Suuruus $2,5 \times 2,5 \times 0,1$ m. Maatunut.

Roukkio 13 (Boldtin kartassa n:o 4). Suuruus $2 \times 2 \times 0,1$ m. Kalliopohjalla, rauennut.

Vielä on Arorinteen kalmiston itäreunalla ollut pari kiviläjää, jot-

ka mahdollisesti ovat olleet hautaroukkioita. Ne sijaitsivat molemmat Kraatarinpellossa (kA. O. Heikelin kertomus v. 1896 Lohjalle tekemästään tarkastusmatkasta Kansallismuseossa; Kraatarinpelto on merkitty karttaan).

II. Jalassaaren Tamminiemen kalmisto.

Jalassaaren toinen rautakautinen kalmisto sijaitsee kuten Arorinteenkin Jalaskylässä. Semonisaaren läntisimmässä kärjessä tuomari Olsonin omistaman tilan maalla Tamminiemessä. 1700-luvun alusta peräisin olevasta kartasta nähdään, että tätä niemeä on ennen kutsuttu Lapinniemi. Hautaroukkiot ovat tiheässä metsässä etelään ja itään viettävällä rinneellä, joka päättyy pellon laidan. Maaperä kalmistossa on saveä. Roukkioiden pituus vaihtelee 3,5 - 7,5 metriin, leveys 2,5 - 7 metriin ja korkeus 0,1 - 0,6 metriin. Useat niistä ovat sangen maatuneita ja vaikeasti havaittavissa. Jotkut ovat selvästi nelikulmaisia. Kalmistossa on kaikkiaan 6 roukkiota. Suurimman niistä professori A. M. Tallgren kaivoi v. 1919 XIII yleisen Kotiseutukokouksen osanottajien kanssa.

Luettelo Tamminiemen kalmiston hautaroukkioista:

- I roukkio. Suuruus $8 \times 7 \times 0,6$ m. Professori A. M. Tallgrenin tutkima. Löytöjä rannerengas ja luu (7595:1-3). Tämän ja seuraavien roukkieiden sijainti nähdään kalmistoalueesta laaditusta kartasta.
- II roukkio. Suuruus $4 \times 3,5 \times 0,2$ m. Nelikulmainen, maatunut (valok.).
- III roukkio. Suuruus $3 \times 2,7 \times 0,1$ m. Nelikulmainen, sangen maatunut.
- IV roukkio. Suuruus $3,7 \times 3 \times 0,1$ m. Nelikulmainen, keskellä kuoppa, epäselvä.
- V roukkio. Suuruus $2,8 \times 2 \times 0,1$ m. Nelikulmainen, kuusien peittämä.
- VI roukkio. Suuruus $2,5 \times 2 \times 0,2$ m. Nelikulmainen, maatunut.

III. Jönsbölen Mangsin haan kalmisto.

Mangsin haan kalmisto keksittiin viime kesänä. Sen löytämisen aiheutti lähinnä eräs rajakirje v:lta 1578, jossa mainittiin Jönsbölen ja Osurniemen yhtenä rajapaikkana kiviroukkio Lohjanjärven rannalla.

Kalmisto sijaitsee Jönsbölen Mangsin talon (omistaja K. Holmlund) maalla noin 1 km. talosta pohjoiseen Lohjanjärveen pistäytyvällä niemel-

lä vastapäätä Pensaarta. Hautarauniot ovat niemen keskustassa, sen korkeimmalta kohdalta etelään ja itään viettävillä rinteillä tiheässä pähkinäpuu- ja koivumetsässä. Maaperä paikalla on hiekkaa. Roukkioiden läpimitta vaihtelee 3 - 8,5 metriin, korkeus 0,3 - 0,6 metriin. Muutamat niistä ovat nelikulmaisia. Eräessä on silmäkivi.

On mahdollista, että A. O. Heikel on kesällä 1896 tutkinut jonkun kalmiston roukkioista, hän nimittäin kaivoi tuona vuonna pari rauniota jossakin Mangsin maalla löytämättä kuitenkaan mitään (Heikelin kertomus v. 1896 Lohjalle tehdystä tarkastusmatkasta).

Mangsin haassa on seuraavat 6 hautarauniota (niiden sijainti selviää kalmistosta laaditusta kartasta):

I roukkio. Suuruus $8,5 \times 8 \times 0,6$ m. Keskeltä ja itäsivulta ovat kivet heitetty pois. Ristillä merkitystä kohdasta löytyi pala savitiivistettä.

II roukkio. Suuruus $4,8 \times 4 \times 0,3$ m. Nelikulmainen, silmäkivellä varustettu, maaton.

III roukkio. Suuruus $3 \times 3 \times 0,4$ m. Sijaitsee tiheässä pähkinäpensaikossa; maaton.

IV roukkio. Suuruus $3 \times 2,5 \times 0,4$ m. Soikea, maaton, epävarma.

V roukkio. Suuruus $4,5 \times 4 \times 0,3$ m. Maaton (ks. valok.).

VI roukkio. Suuruus $4 \times 3 \times 0,4$ m. Maaton (ks. valok.).

IV Osurniemen Perälän haan kalmisto.

Toinen viime kesänä keksitty kalmisto sijaitsee Osurniemen (Orsnäs) kylässä, nk. Perälän haassa, noin 600 metriä kylästä itään peltoaukeaman takana. Osurniemestä Kirkniemen asemalle vievä tie kulkee noin 100 metrin päässä sen pohjoispuolella.

ks. Hautarauniot ovat luode-lounaisuuntaisella matalalla kivikkoisella hiekkaharjanteella. Raunioiden pituus vaihtelee 3,5 - 7,5 metriin, leveys 2,5 - 6 metriin ja korkeus 0,2 - 0,7 metriin. Useimmat niistä ovat hieman nelikulmaisia. Varmoksi hautaraunioiksi on katsottu seuraavat viisi:

I roukkio. Suuruus $7,5 \times 6 \times 0,7$ m. Osittain ruhottunut; itäpäässä pieni kuoppa. Roukkiota tarkastettaessa löytyi pieni saviastianpala. Sen löytökohta on merkitty karttaan ristillä.

II roukkio. Suuruus $5 \times 4,5 \times 0,4$ m. Hieman nelikulmainen, maatonut, länsireuna rauennut.

III roukkio. Suuruus $3 \times 2,5 \times 0,2$ m. Nelikulmainen, maatonut.

IV roukkio. Suuruus $3,5 \times 2,5 \times 0,3$ m. Nelikulmainen, pähkinäpensaikon peittämä.

V roukkio. Suuruus $6 \times 6 \times 0,3$ m. Reunat rauenneet, pähkinäpuita kasvava.

Näiden lisäksi on paikalla eräitä epämääräisiä maatonuteita kivirau-
nioita, joista jotkut mahdollisesti voivat olla hautaroukkioita. Niiden
sijainti nähdään kalmistoalueen kartasta.

(Handwritten mark: a diagonal slash with a small 'c' above and '1' below)

Tietoja eräistä epämääräisistä kiviroukkioista.

Marttilan kylässä Martin talon Riihipellossa, noin 200 metriä talos-
ta itään, on yksinäinen kiviroukkio. Se on lähellä metsänreunaa tasai-
sella saven ja hiedansekaisella maalla. Suuruudeltaan se on $5 \times 4,5 \times$
 $0,8$ m. Se ympärillä oleva pelto on raivattu pari vuosikymmentä taaksepäin
mutta silloin ei roukkiota ole tehty, vaan on se ollut olemassa ainakin
70 vuotta sitten, kertoi Martin vanhaisäntä 83-vuotias J. Marttelin. Rau-
nio lienee kuitenkin vanha kaski- tai peltoraunio (ks. valok.).

Tarkastaja K. Jalassaaren antaman tiedon mukaan on Jalaskylän Ivarin
ja Jalassaaren tilojen rajalla ollut pari kolme kiviroukkiota, jotka
mahdollisesti ovat olleet hautaraunioita. Ne ovat muutamia vuosia sitten
peltoja laajennettaessa hävitetyt.

Ourniemen mailla kylästä $1/2$ km. pohjoiseen Hummelkärrin pellon reu-
noilla, entisen Hästbackan torpan luona, on joitakin kiviroukkioita. Ne
ovat selvästi peltoraunioita.

Ourniemessä asuva pientilallinen Johan Jonsson kertoi kuulleensa, että kylän met-
sässä Kivessalmen lähetyvillä oli kiviroukkioita. Niiden etsimisyrityk-
set jäivät kuitenkin tuloksettomiksi, koska kertoja ei voinut tarkemmin
ilmoittaa paikkaa.

Ahtialan Huhtsaassa asuva suutari Janne Lindholm kertoi, että Huht-
saaren Mustalahden pellossa hiekkamaalla oli ollut 2×2 m. suuruinen
kiviraunio, joka peltoa raivattaessa oli hävitetty noin 30 vuotta sitten.

Tietoja eräistä muista "muinaisjäännöksistä".

Jalaskylän Arorinteen kalmiston länsireunassa harjanteen laella on suuri siirtokivilohkare, jonka ympärillä on jonkinmoinen kivikehä (Arorinteen kalmiston kartassa siirtokivi on merkitty numerolla 14). Kivivallin pohjoiskulmassa on pieni raunio, joka mahdollisesti on hautaroukio. Se on merkitty karttaan numerolla 13. Muuten lienee kehä luonnon-työtä. Paikkaan on liitetty eräitä taruja. Niinpä kerrotaan, että se olisi vanha linna tai käräjäpaikka. On kuitenkin huomattavaa, että seudun vanhimmat asukkaat eivät muista nuoruudessaan kuulleensa mitään tällaista. Mainitut tarinat ovat luultavasti lähtöisin eräistä tri Boldtin lausumista otaksumista (ks. A. Saarinen, Viides maantieteellinen ylioppilasretki, s. 18. Lisiä Lohjan pitäjäkertomukseen XII).

Piispalan talon isäntä kertoi kuulleensa, että Piispalassa Kaurian tilan maalla oli "ryssgravar". Hän ei kuitenkaan voinut määritellä paikkaa tarkemmin.

Omalaatuinen "muinaisjäännös" on Hermalan jättiläispojan kuva Niklan talon maalla Pahanhaamun suossa lähellä Karjalohjan rajaa. Tämä lähes parin kymmenen metrin pituinen valkoisen sammaleen muodostama kuvio erottuu vielä hämärästi ympäristöstä. Ennen se on ollut aivan selvä (ks. valo kuvaa). Alempana on esitetty jättiläispojasta eräs ennentuntematon tarina.

Tarinoita.

Hermalan jättiläispojasta ovat merkinneet muistiin tarinoita Reinholm ja Wefvar (Kotiseutu 1910, ss. 33-35). Näistä poikkeaa Pietilän Lentoon talon isännän Kaarle Kustaa Nymanin (s. 1852) allekirjoittaneelle samastaa jättiläispojasta kertoma seuraavanlainen taru.

Muinoin asui metsissä "messänneissy". Niitä liikuskeli varsinkin Ojamon kylän mailla (kylän metsässä on korkea Neitsytlinna-niminen kumpu). Kerran Lohjan Saarella oleva väkevä seppä kohtasi tällaisen metsänneitsyen. Heille syntyi poika, josta mopeasti kehittyi äärettömän vahva

jättiläinen. Tämä särki työkaluja sepän pajassa ja teki muuta pahaa. Vihdoin ihmiset päättivät tappaa hänet. He kaivoivat syvän kuopan, jonka reunalla oli suuri kivi. Nyt vieteltiin jättiläispoika noutamaan sormusta, joka muka oli pudonnut kuoppaan. Kun hän oli kyyryllään kuopan pohjalla, hänen päälleen vieritettiin kuopanreunalla ollut kivi. Näin sai jättiläispoika surmansa.

Eräitä taruja liittyy myös hautaraunioihin. Kerrotaan, että Jalassaaren Arorinteen ja Tamminiemen roukkiot olivat aarnihautoja, joihin oli joskus haudattu ihmisiä ja kultakoruja. Joskus palaa aarnihaudan päällä valkea. Sitä kohentelee ja pitää yllä joku haltija. Tavallisesti valkea hävisi, kun sitä yritettiin lähestyä. Jos kuitenkin sopivia keinoja käyttämällä joku pääsi sen ääreen, hän sai pyytää, mitä halusi, ja se toteutui. Aarnivalkeat paloivat tavallisesti juhannusyönä. -Jotkut olivat päivällä koettaneet riistää raunioista niiden aarteita, mutta olivat löytäneet vain ruukunpalasia (kertonut suutari Janne Lindholm Ahtialan kylän Huhtsaaresta; s. 1883).

Marttilan kylän talot olivat muinoin kaikki Seppälän saarella. Kerrotaan kun oli suuria nälkä- ja ruttovuosia melkein kaikki Seppälän saaren talot autioituivat. Kun normaaliset ajat palautuivat, ruettiin autiotiloja asuttamaan uudelleen. Eräs Marttilasta (kylä?, pitäjä?) tullut mies perusti Seppälän kylän maalle nykyisen Martin talon. Siten sai Marttilan kylä alkunsa (kert. Martin talon vanha-isäntä J. Marttelin).

Toisen tarinan mukaan on Marttilan kylän ensimmäinen asukas ollut Martti niminen kalastaja (K. Jalassaaren mainitsema tarina).

Kaikkialla Saarella kerrotaan myös tarinoita venäläisten hyökkäyksestä sinne ison vihan aikana ja yrityksistä torjua sitä. Kertoman mukaan venäläiset rakensivat lautan Piispalan talon saunasta ja sauvoivat sillä Saareen. Veneitä he eivät saaneet käytettäväkseen, sillä ne olivat kaikki hävitetyt tai kuljetetut pois. Saarelaiset koettivat ampumalla estää maihinnousua, mutta vastustus osoittautui turhaksi.

Tarinat Lohjan kirkon rakentamisesta ja jättiläisten yrityksistä hajottaa se ovat myös alueellamme yleisiä. Ne eivät kuitenkaan tuo mitään uutta sen lisäksi, mitä jo ^{aiemmin} on muistiin merkitty.

Helsingissä toukokuun 5 p:nä 1939.

Väinö Maajoki

Jalassaaren Tamminiemen kalmisto (x)
lounaisesta nähtynä.

Tamminuonon kalmisto. Roukkio II.
(roukkion keskellä on paalu).

Osuonniemen Perälän haan kalmisto (x)
kylästä eli lännestä nähtynä.

Jönsböle. Mangsin haan kalmisto (x) lännestä nähtynä.

Mangsin haka. Roukkio VI

Jönsböle. Mangsin hakan kalmisto.
Roukkio I. keskellä kuoppa.

Mangsin haka. Roukkio V

Roukkio Marttilan kylän Martin
talon kirkonpellossa.

Hermalan jättiläis pojan
"haamon" yläpuoli.

Virmonsaaari etelästä

REPROITU p 94187

Jalassaaren Arorinteen Kalmisto etelästä katsottuna.

Arorinteen Kalmisto. Roukkio XV etualalla.

REPROITU p 94186

Arorinteen Kalmisto aluetta.

REPROITU p 94185

Arorinteen Kalmisto. Roukkio X.

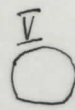

Arorinteen Kalmisto. Roukkio XVI.

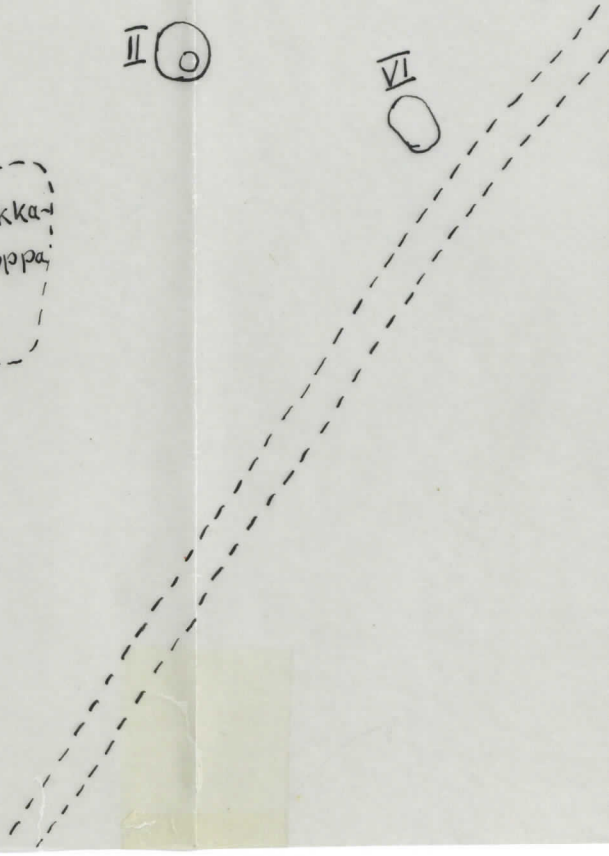
Hjul-
äker

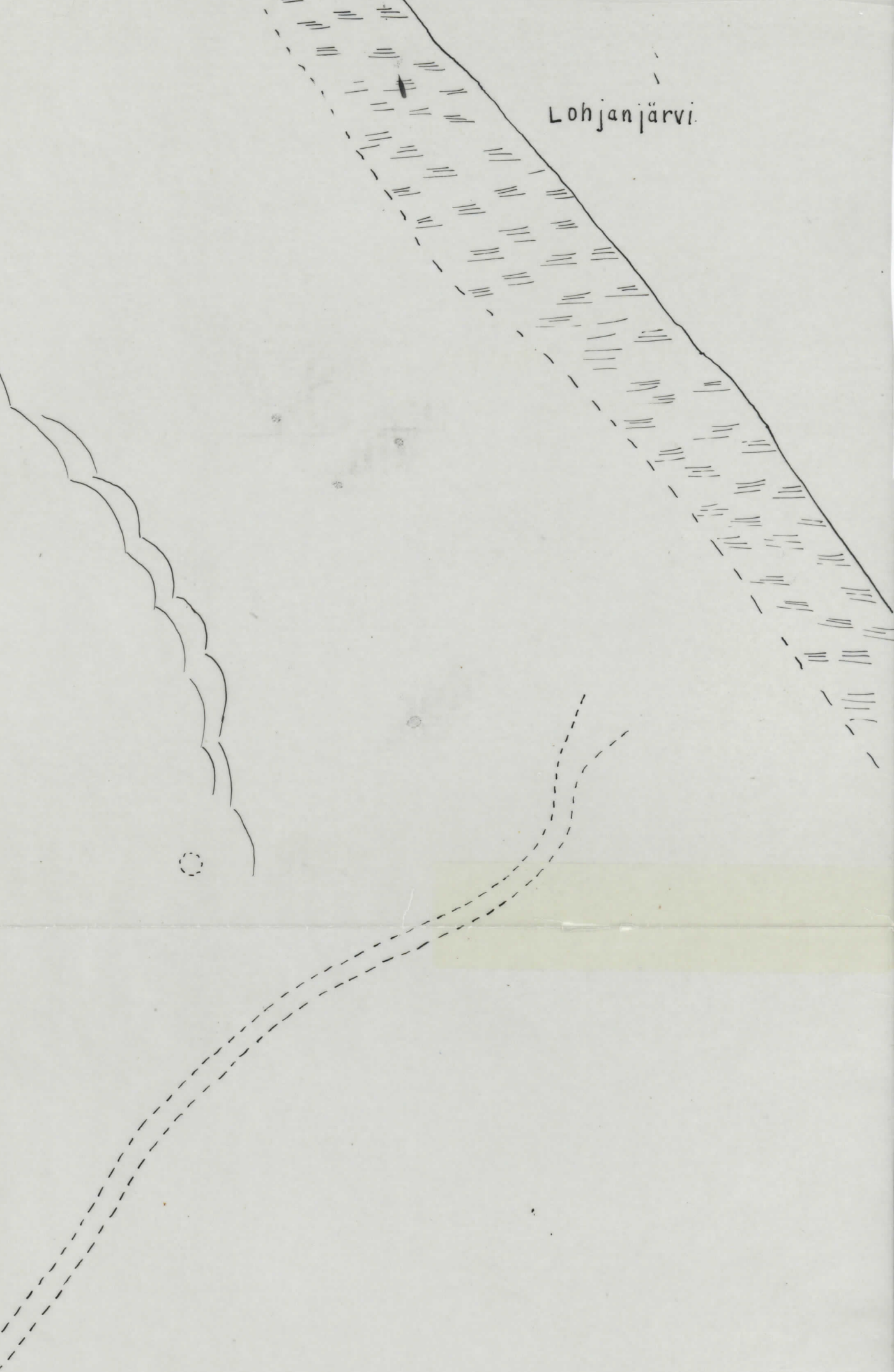

○ IV

Hiekka-
kuoppa

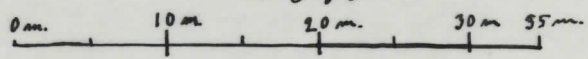
Lohjanjärvi.

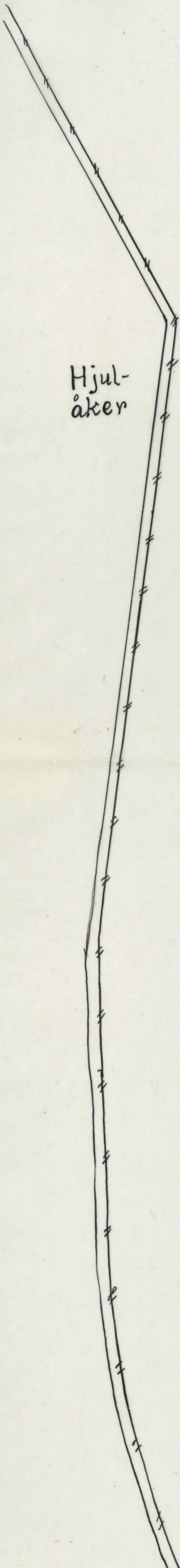
Lohja. Jönsböle.

Mangsin haka.

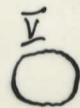
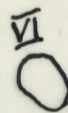
Piirt. V. R. Maa joki

1:500

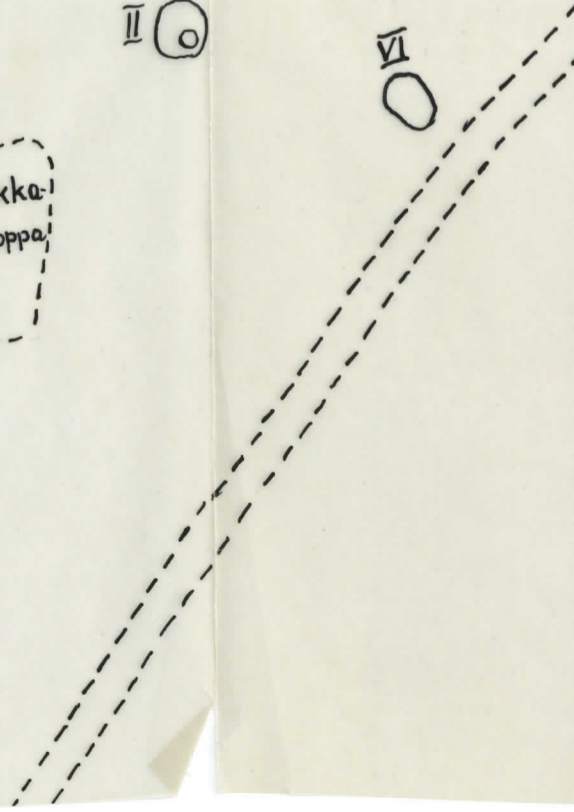

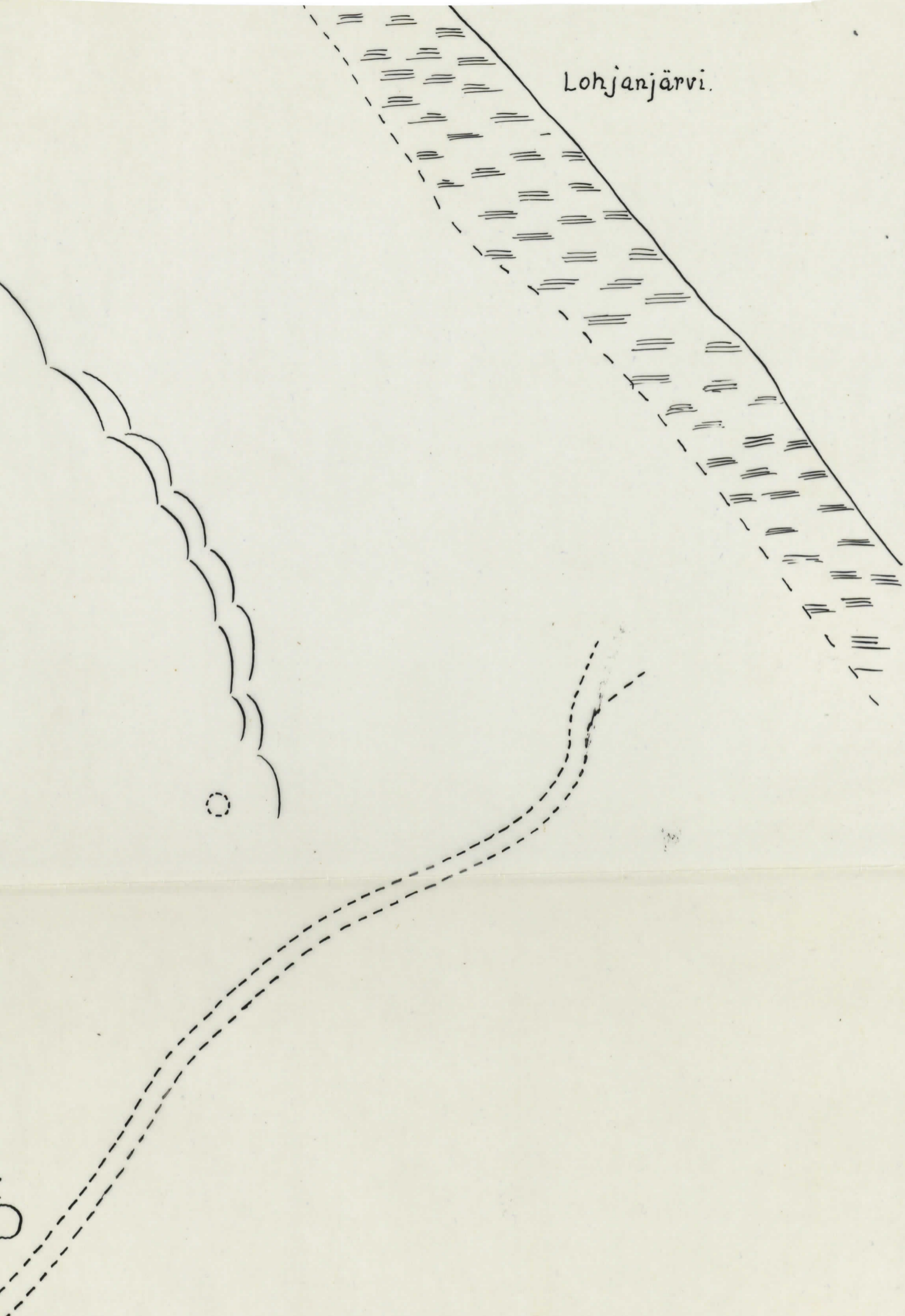
Hjul-åker

Hiekka-kuoppa

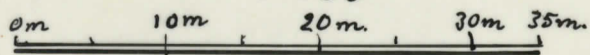
Lohjanjärvi.

Lohja, Jönsböle
Mangsin haka.

Piirt. V.R. Maajoki

1:500

LOHJA (ETELÄ-LOHJA) INV 1938, v. Maajoki

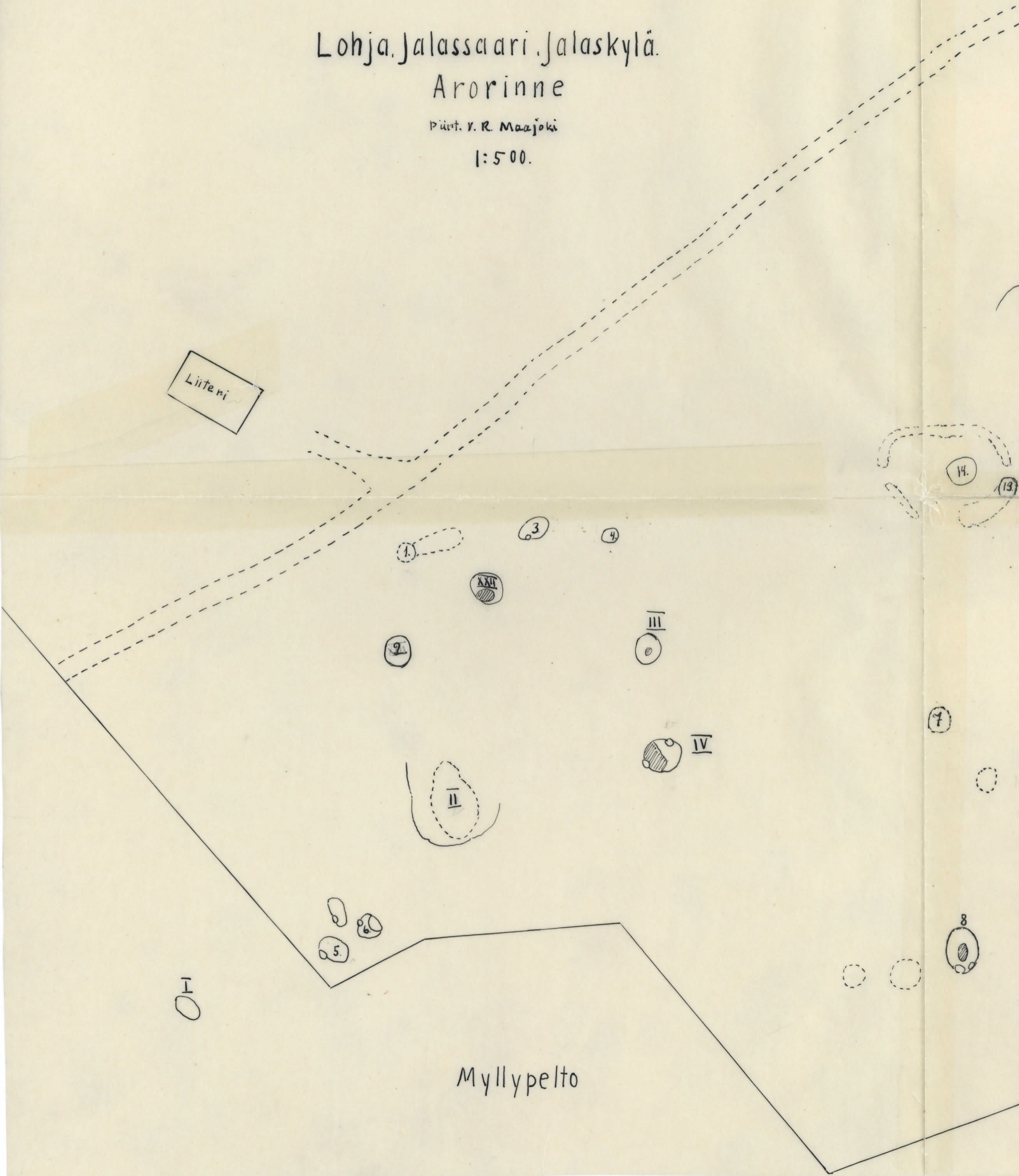
Lohja, Jalassari, Jalaskylä.

Arorinne

Piirt. v. R. Maajoki

1:500.

Liitteeni

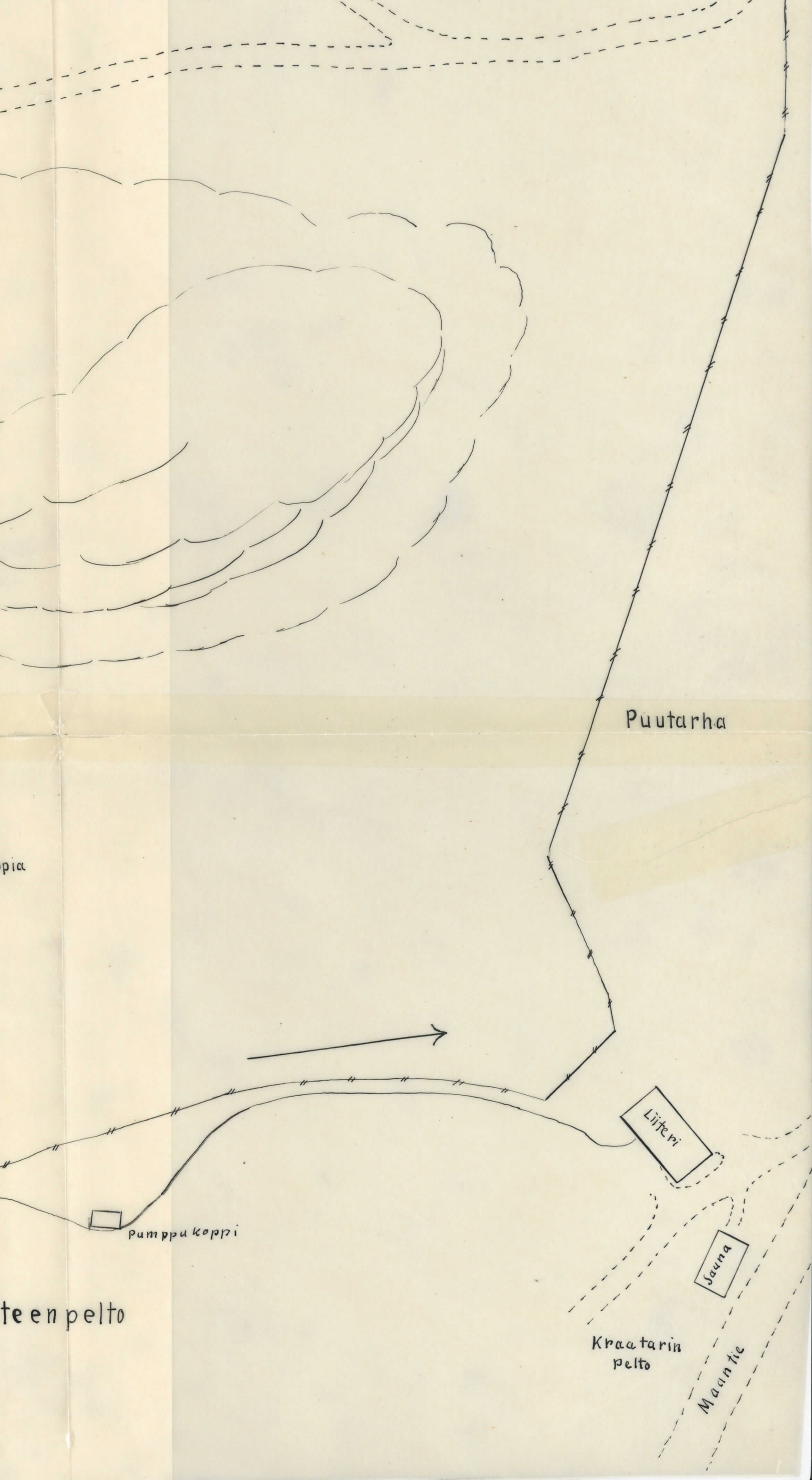

Myllypelto

Nauriskuoppia

Arorinte en pelto

Puutarha

Litteri

Sauna

Kraatarin pelto

Maantie

Pumppukoppi

teen pelto

pica

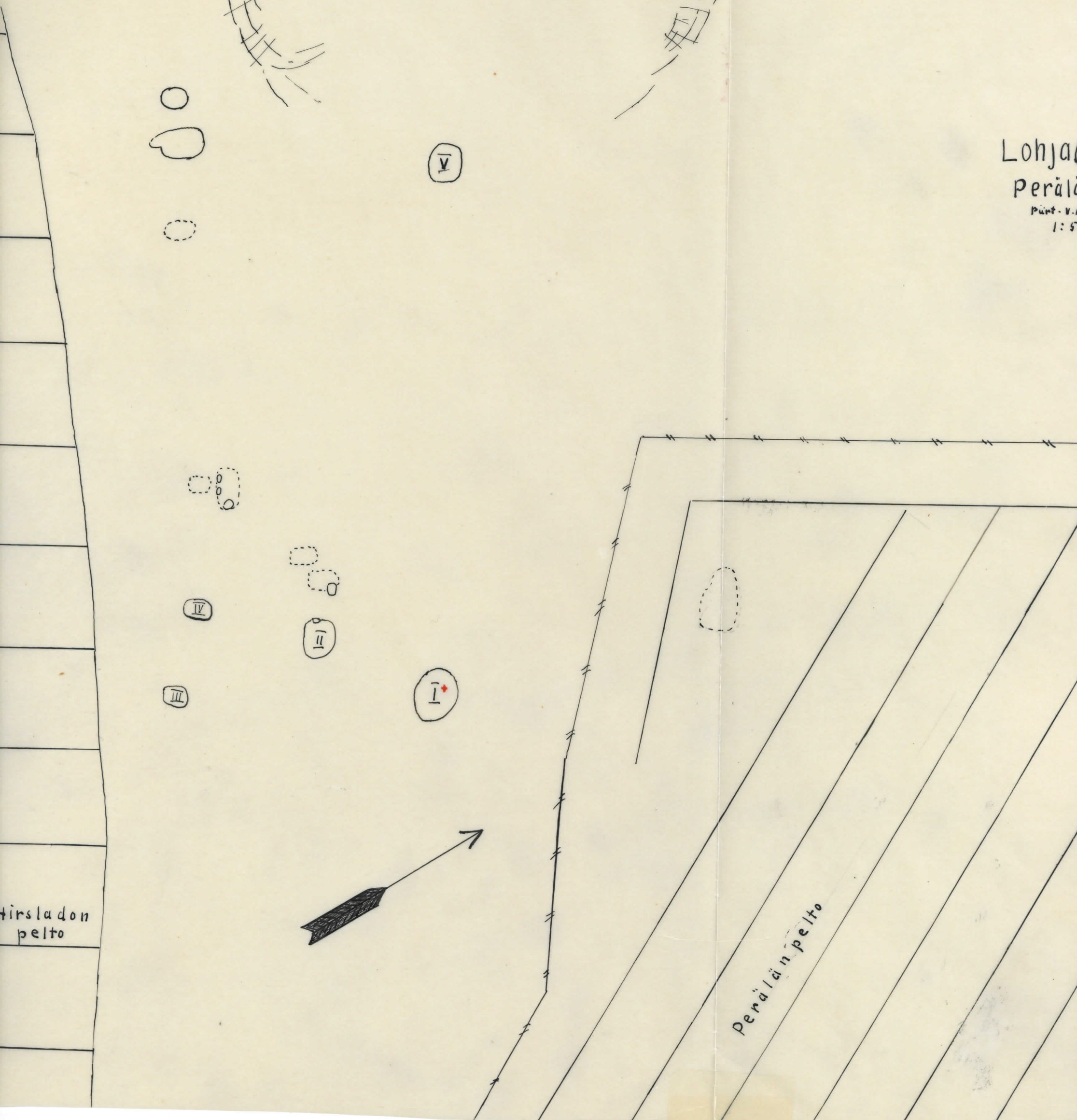
Lohja

Lohjan

Perälän

paik. v. 1880

1:5000

Lohja inv. 1938, v. Maajoki

Lohja (Orsnäs) Osurniemi.
Perälänhaka.

Punt. V. R. Maajoki
1:500.

